

नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठान

Nepal Development Research Institute

Ref. No. ६५३/२०८०-८१

मिति: २०८१/०२/१७

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को विनियोजित बजेटबारे नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठानको धारणा
बढ्दो बजेट घाटाको प्रवृत्ति र अपर्याप्त आन्तरिक राजस्व परिचालनको सन्दर्भमा प्रस्तावित आर्थिक वृद्धिदर
हाँसिल गर्न चुनौती

प्रेस विज्ञप्ति

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को लागि विनियोजित बजेट सार्वजनिक भएको छ। यो नेपालको ७४ औं बजेट हो। २००८ सालमा पहिलो बजेट आउँदा ५ करोड २५ लाखको थियो। २०४६ को राजनीतिक परिवर्तनपछि ३६ अर्ब पुगेको थियो। २०६१/६२ मा बजेटको आकार १ अर्ब नाघेको थियो भने अहिले १८ खर्ब ६० अर्ब ३० करोड पुगेको छ।

विनियोजित बजेटमा चालु खर्च ६१.३१ प्रतिशत, पुँजीगत खर्च १८.९४ प्रतिशत र १९.७४ प्रतिशत वित्तीय व्यवस्थाका लागि छुट्याइएको छ। त्यसको परिपूर्तिका लागि राजस्वबाट १२ खर्ब ६० अर्ब ३० करोड (६७.७४ प्रतिशत), अनुदानबाट ५२ अर्ब ३३ करोड (२.८१ प्रतिशत) व्यहोर्ने र बाँकी रकम आन्तरिक ऋण र बाह्य ऋणबाट जुटाइने भनिएको छ। गत वर्षको बजेटमा भन्दा आन्तरिक ऋणको हिस्सा वृद्धि गरिएको छ। गत वर्ष आन्तरिक ऋणको हिस्सा कुल बजेटको १३.७० प्रतिशत थियो भने यो वर्ष १७.७३ प्रतिशत रहेको छ।

यो खर्च अनुमान गत वर्षको विनियोजित बजेटभन्दा ६.२ प्रतिशतले बढी हो भने संसोधित अनुमानको तुलनामा २१.५६ प्रतिशतले बढी हो। पछिल्लो प्रवृत्तिलाइ हेर्दा, यो आर्थिक वर्षमा पनि विनियोजित बजेटभन्दा वास्तविक खर्च घट्न सक्ने देखिन्छ। पछिल्लो दशकमा कुल खर्चको अत्यधिक हिस्सा चालु खर्च अर्थात् संचालन खर्चमा गएको देखिन्छ। यो आर्थिक वर्षका लागि केही हदसम्म चालु खर्चको हिस्सा घटाइए पनि त्यसले तात्त्विक फरक पार्दैन।

दिगो विकास सुनिश्चित गर्नका लागि पुँजीगत खर्चमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ। चालु वर्षका लागि पुँजीगत खर्च १७.२५ प्रतिशत विनियोजन गरिएको थियो भने आउँदो आर्थिक वर्षका लागि १८.९४ प्रतिशत विनियोजन गरिएको छ। झट्ट हेर्दा पुँजीगत खर्च बढेझैं देखिन्छ। तर बढाइएको पुँजीगत खर्च परिपूर्तिका लागि सरकारले आन्तरिक ऋणको हिस्सा बढाएको अवस्था छ।

पछिल्लो एक दशकको औसत राजस्व संकलनको तथ्यांक हेर्दा लक्षित राजस्व उठ्न सकिरहेको देखिँदैन। आगामी आर्थिक वर्षमा राजस्वबाट १२ खर्ब ६० अर्ब ३० करोड राजस्व संकलन गर्ने भनिएको छ, जुन विनियोजित बजेटको ६७.७४ प्रतिशत हुन जान्छ। पछिल्लो एक दशकको तथ्यांक हेर्दा राजस्वको औसत वार्षिक वृद्धि दर १४ प्रतिशत छ। आगामी आर्थिक वर्षको लागि चालु बजेटको संसोधित राजस्वभन्दा १३ प्रतिशत बढी राजस्व संकलन गर्ने लक्ष्य राखिएको छ।

सरकारको रणनीति उत्पादन बढाउने तथा राजस्वबाट खर्च धान्ने तर्फ उन्मुख हुनुपर्दछ तर विनियोजित बजेटमा

आन्तरिक ऋणको हिस्सा वृद्धि भएको देखिन्छ। पछिल्लो एक दशकको प्रवृत्ति र सरकारको नीतिलाई हेर्दा राजस्व वृद्धि, उत्पादन वृद्धि लगाएतका कुराहरुमा स्पष्ट नीति लिइएको पाइदैन। जबसम्म गार्हस्थ्य उत्पादन मा वृद्धि गरि करको दायरा र आधारमा विस्तार गरिदैन, तबसम्म ऋणमा आधारित घाटाको बजेट बनाइनु उपयुक्त हुँदैन।

वैदेशिक सहायता घट्दो क्रममा छ। गत वर्षहरुमा अनुमानित सहायता प्राप्तिको ५० प्रतिशत पनि प्राप्त हुन नसकेको अवस्थामा खर्च धान्नका लागि ऋणमा भर पर्नु परेको देखिन्छ। विनियोजित बजेटको ३० प्रतिशत बजेट घाटामा छ, जुन ऋणबाट परिपूर्ति गर्ने भनिएको छ। ऋण लिने भनिएको ५ खर्ब ४७ अर्ब रकम कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको करिब १० प्रतिशत हुन जान्छ। कतिपय अवस्थामा उत्पादनशिल क्षेत्रकालागि ऋण लिने कुरा अस्वभाविक होइन। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ५ प्रतिशतसम्म ऋण लिनुलाई सामान्य मानिन्छ। डलरको तुलनामा नेपाली मुद्राको अवमूल्यनले वैदेशिक ऋणको थप दायित्व बढेको छ। २०८१ वैशाखसम्म तिर्न बाँकी सार्वजनिक ऋण २३ खर्ब ९७ अर्ब ४३ करोड रुपैयाँ पुगेको छ। यो कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ४२.०२ प्रतिशत बराबर हो। यस अनुसार तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण ११ खर्ब ८४ अर्ब ४८ करोड र बाह्य ऋण १२ खर्ब १२ अर्ब ९५ करोड रुपैयाँ छ।

प्रत्येक वर्ष लिइने ऋणको आधाभन्दा बढी रकम पहिलेको ऋणको सावौं र ब्याज भुक्तानीमा खर्च भइरहेको छ। केहि रकम चालु खर्च धान्नमा पनि प्रयोग भइरहेको छ। यसरी ऋणको सदुपयोग उत्पादनको क्षेत्रमा नभइरहेको अवस्थामा ऋणलाई आधार बनाएर बजेटको आकार बढाउनु तार्किक देखिँदैन। उद्यमीहरुलाई सस्तो ब्याज दरमा ऋण नपाइरहेको अवस्थामा सरकारले आन्तरिक ऋण वृद्धि गर्दा ब्याज दरमा अझ चाप पर्न सक्ने देखिन्छ। यसबाट लगानीकर्ता र ऋणीहरु प्रभावित हुन सक्छन्। ऋण लागत र विदेशी लगानीलाई असर पर्न सक्छ।

यसरी कम पूँजी निर्माणका कारण कमजोर आर्थिक वृद्धिदरसँगै देशको अर्थतन्त्रले भविष्यमा सम्भावित जोखिमहरुको सामना गर्नुपर्ने हुन सक्छ। आर्थिक वृद्धि र स्थायित्व कायम राख्न उचित वित्तीय व्यवस्थापनका अभ्यासहरु लागु गर्न, राजस्व परिचालन बढाउन र गतिशील रणनीतिहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ।

कर राजस्वलाई हेर्दा, राजस्वको करिब २० प्रतिशत कर आयातमा लाग्ने करबाट संकलन हुने गरेको छ। जसले खर्चका लागि आयात करसँग निर्भर भइरहेको कुरा प्रस्ट पार्दछ। आयात घटाउने हो भने राजस्वमा कमि आउन सक्छ। आन्तरिक राजस्वमा सोचेअनुरूप वृद्धि गर्न नसक्दा विनियोजित बजेटलाई हरेक वर्ष संशोधित गर्नुपर्ने अवस्था सृजना भइरहेको छ। आयात वृद्धि हुँदै जाँदा, विप्रेषणमा निर्भर रहेको विदेशी विनिमयको सञ्चिति घट्ने छ। त्यसकारण राज्यले देशभित्रै उत्पादन वृद्धि गर्न निश्चित कदम चाल्नै पर्छ।

आगामी आर्थिक वर्षको लागि सरकारले ६.२ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य राखेको छ तर विगतको तथ्यांक हेर्दा विरलै अपेक्षित वृद्धि हासिल गर्न सफल भएको अवस्था छ। पछिल्लो दशकको औसत वृद्धि दर लगभग ४ प्रतिशत मात्र छ। अहिले सम्मको वृद्धिदर, मुद्रास्फीति, ब्याजदर आदि जस्ता अन्य पक्षलाई विचार गर्दा ६ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न निकै मिहेनत गर्नुपर्ने देखिन्छ।

डा. शंकर श्रेष्ठ
कार्यकारी निर्देशक